

Wprowadzenie	11
Wykaz skrótów	24

Część pierwsza (A)

Sprowadzanie księżyca z niebios w źródłach antycznych

I. Ikonografia	29
1. Lekythos z British Museum (koniec V wieku p.n.e.)	29
2. Przerysy malowidła z wazy Hamiltona	31
II. Najstarsze greckie świadectwa pisane z czasów klasycznych i wczesnohellenistycznych (V–III wiek p.n.e.)	34
1. Sofron z Syrakuz, <i>Kobiety mówiące, że odpędzają boginię</i>	34
2. Arystofanes, <i>Chmury</i>	37
3. Pseudo-Hippokrates, <i>O świętej chorobie</i>	40
4. Platon, <i>Gorgiasz</i>	42
5. Asklepiades z Tragilos, <i>Tematy tragedii</i>	46
6. Sosifanes z Syrakuz, <i>Meleager</i>	48
7. Menander, <i>Tessalka</i>	49
8. Teokryt, <i>Czarodziejki</i>	51
9. Apollonios z Rodos, <i>Argonautyka</i>	53
Aneks. Pindar (<i>Nem.</i> IV 58) i terakotowe wotywno koła <i>inyks</i>	59
III. Grecka gramatyka czasów początków Cesarstwa (I wiek p.n.e./I wiek n.e. – II wiek n.e.)	63
1. Theon, 2. Lukillos Tarraios (z Tarrha), 3. Sofokleios	63

IV. Poezja łacińska „wieku złotego” czasów Augusta	70
1. Wergiliusz	70
A. <i>Bukoliki</i>	71
B. <i>Georgiki</i>	73
C. <i>Eneida</i>	75
Aneks 1. Pseudo-Wergiliusz, <i>Komar</i>	77
Aneks 2. Hosidius Geta, <i>Medea: cento Vergilianus</i>	78
2. Horacy	79
A. <i>Epody</i>	79
B. <i>Satyry</i>	83
Aneks. Kanidia-Gratidia i Albcjusz	84
3. Tibullus, <i>Elegie</i>	89
4. Propercjusz, <i>Elegie</i>	92
5. Owidiusz	97
A. <i>Pieśni miłosne</i>	97
B. <i>Listy mitycznych kochanków</i>	99
C. <i>Sztuka kochania</i>	100
D. <i>Lekarstwa na miłość</i>	101
E. <i>O kosmetyce twarzy kobiecej</i>	103
F. <i>Metamorfozy</i>	104
V. Historycy epoki wczesnego Cesarstwa	109
1. Liwiusz	109
2. Tacyt, <i>Roczniki</i>	113
VI. Poezja łacińska „wieku srebrnego” (druga połowa I – początek II wieku) 118	
1. Seneka	118
A. <i>Medea</i>	119
B. <i>Fedra</i>	124
C. Pseudo-Seneka, <i>Herkules na Ojcie</i>	126
2. Lukan, <i>Wojna domowa</i>	127
3. Marcjalis	129
4. Waleriusz Flakkus, <i>Argonautica</i>	131
5. Stacjusz, <i>Tebaida</i>	137
6. Siliusz Italikus, <i>Punica</i>	142
7. Juwenalis, <i>Satyry</i>	144
VII. Literatura badawcza I wieku	146
1. Seneka, <i>O zjawiskach natury</i>	146
2. Pliniusz Starszy, <i>Historia naturalna</i>	148

VIII. Literatura religijno-filozoficzna, moralistyka i biografistyka przełomu I i II wieku: Plutarch z Cheronei	153
A. <i>Dlaczego Pytia nie wygłasza już wyroczni wierszem?</i>	153
B. <i>O zamilknięciu wyroczni</i>	155
C. <i>Zalecenia małżeńskie</i>	157
D. <i>Żywot Emiliusza Paulusa</i>	160
E. <i>O obliczu widniejącym na tarczy księżycy</i>	164
IX. Łacińska powieść komiczno-realistyczna I i II wieku	168
1. Petroniusz, <i>Satyrykon</i>	168
2. Apulejusz z Madaury, <i>Metamorfozy</i>	171
X. Grecka literatura sofistyczna II wieku	174
1. Zenobios, <i>Epitome</i>	174
2. Lukian z Samosat	176
A. <i>Rozmowy bogów</i>	177
B. <i>O ofiarach</i>	178
C. <i>Ikaromenippos</i>	178
D. <i>Łgarz albo niedowiarek</i>	179
E. <i>Aleksander albo rzekomy prorok</i>	181
XI. Poezja późnoantyczna (koniec III–V wiek)	183
1. Nemesianus, <i>Sielanki</i>	183
2. Klaudian	186
A. <i>Przeciw Rufinowi</i>	187
B. <i>O wojnie gockiej (O wojnie pollentyńskiej)</i>	188
3. Nonnos, <i>Dionysiaka</i>	190
4. Metrodoros (<i>Anth. Gr. XIV 140</i>)	192
XII. Fachowe teksty magiczne	195
1. <i>Greckie Papyrusy Magiczne (Papyri Graecae Magicae)</i>	196
A. <i>PGM XIII 870–875 („słońce się zatrzyma, a księżyc przerażony będzie”)</i>	197
B. <i>PGM XXXIV 1–10 („jeśli rozkażę księżycowi, zstąpi w dół”)</i>	199
C. <i>PGM IV 2296–2300 („będziesz się podziwiał, aż czarne światło zrzucisz z oczu”)</i>	201
D. <i>PGM VII 865–879 (pianka księżycowa)</i>	208
2. <i>Kyranides</i>	211
XIII. Literatura chrześcijańska (II–VI wiek)	219
1. Pseudo-Hipolit, <i>Odparcie wszelkich herezji</i>	220

2. Maksymus z Turynu	227
A. Kazanie 30	228
B. Kazanie 31	230
3. Cezary z Arles	231
A. Kazanie 13	232
B. Kazanie 52	232
XIV. Kres antycznej refleksji nad ściągnięciem księżycy z niebios (VI wiek):	
Olympiodoros z Aleksandrii, <i>Komentarz do Gorgiasza Platona</i>	234

Część druga (B)

Pięć studiów o sprowadzaniu księżycy z niebios

I. Endymion czy Pan? W poszukiwaniu mitu ajtiologicznego	243
1. Endymion. Uśpiony kochanek ze świętej góry Latmos	244
A. „Ten, który jest w środku”: topografia życia i śmierci Endymiona	244
B. Romans Selene z Endymionem w kontekście sprowadzania księżycy	249
C. Uśpiony kochanek Selene – dalsze konteksty i asocjacje	259
D. Ikonografia Endymiona	264
Wnioski	266
2. Pan. Podstępny uwodziciel skryty w mrocznym lesie	267
A. Selene i podstępny uwodziciel	268
B. Pan w owczej skórze	271
C. Pan-uwodziciel w antycznych komentarzach do Wergiliusza	275
D. Pan czy Endymion: ajtiologia sprowadzania księżycy	279
Wnioski	280
II. Cztery alchemiczne kolory księżycy	283
1. Kolory przemian księżycy	284
A. Biel	284
B. Czerń	288
C. Żółty	291
D. Czerwień	295
Aneks 1. Kolorowe magiczne sznurki	298
Aneks 2. Leukofryene i Melinoe – dwa barwne oblicza księżycowej bogini	302
2. Białe, czarne, czerwone, żółte: „elementarne” kolory antyku i harmonia <i>tetraktysu</i>	306

A. Antyczna teoria barw	307
B. „ <i>Tetraktys</i> : harmonia, w której śpiewają Syreny”	314
3. Alchemiczny proces <i>nigredo – albedo – citrinitas – rubedo</i> i jungowska koncepcja <i>Quaternität</i>	317
A. <i>Nigredo – albedo – citrinitas – rubedo</i>	317
B. <i>Quaternität</i>	323
III. Zwierciadło magów, wróżbitów i filozofów	329
1. Lustro w świecie antycznym	330
2. Lustro w rycie ściągania księżyca z niebios (magowie, chrześcijanie i... Arystofanes)	335
3. Lustro i księżyc w magicznych sztuczkach	340
A. „Sztuczka Pitagorasa”	340
B. Anaksilaos z Larissy	345
4. Katoptromancja (<i>κατοπτρομαντεία / divinatio specularis</i>) i hydromancja	346
5. Metafizyka lustra w antycznych nurtach filozoficzno-religijnych	352
IV. Pianka księżycowa (<i>spuma lunaris</i>), jej pozyskiwanie i wykorzystanie w antycznej oraz późniejszej magii	362
1. Pozyskiwanie i użycie pianki księżycowej podczas magicznych rytuałów	362
2. Księżycowa pianka z góry Apesantos w Argolidzie	366
3. Księżycowa pianka w papirusach magicznych	368
4. Motyw zbierania światła księżyca w szaty przez dziewice	369
Aneks. Pianka księżycowa w magii XIX i XX wieku	370
V. <i>Spizowy demon</i>. Bicie w brąz jako czynność odpędzająca wszelkie zaciemnienie księżyca	375
1. Relacje autorów antycznych	379
A. Historycy (Liwiusz i Tacyt)	380
B. Biografowie i autorzy traktatów religijno-filozoficznych (Plutarch)	382
C. Literatura fachowa (Seneka i Pliniusz Starszy)	387
D. Poeci (Teokryt, Tibullus, Owidiusz, Seneka, Stacjusz, Juwenalis, Klaudian)	389
E. Kazania chrześcijańskich biskupów (Maksymus z Turynu i Cezary z Arles)	395
F. <i>Greckie Papirusy Magiczne (PGM IV 2296–2300)</i>	397
Aneks 1. Biblia i chrześcijanie	399
Aneks 2. Zachowane instrumenty	401
2. Szerszy kontekst kulturowy i wnioski ogólne	402

Zakończenie	409
Bibliografia	428
Indeks postaci antycznych, średniowiecznych i nowożytnych	472
Indeks badaczy nowożytnych i współczesnych	482
Indeks nazw geograficznych	495